

Norska fälttåget 1716

22 feb 1716 – 28 jun 1716. Ett anfall mot Kristiania över vattnet misslyckades, eftersom isen inte var tillräckligt stark. Ett andra stormningsförsök över landvägen fick avbrytas också, då man inte medtagit tillräckligt många artilleripjäser. 7.950 man. Carl Gustav Mörner. Slaget vid Dynekilen var ett sjöslag som ägde rum den 28 juni (enligt den svenska [julianska kalendern](#)), eller 8 juli 1716 (enligt den norska [gregorianska kalendern](#)) under det stora nordiska kriget. Slaget stod mellan en dansk–norsk styrka ledd av Peder Tordenskjold och en svensk transportflotta som hade ankrat i fjorden Dynekilen norr om Strömstad i nordligaste Bohuslän. Slaget, ett av de mest kända i norsk krigshistoria, störde allvarligt Karl XII:s försök att erövra Norge.

Karl XII hade i samband med förberedelserna inför den tänkta erövringen av Fredrikstens fästning i Halden beordrat att flottan i Göteborg skulle frakta tungt artilleri sjövägen till Strömstad. Schouterbynacht (Konteramiral) Olof Strömstierna seglade från Göteborg den 15 april 1716 med en transportflotta som förutom tunga kanoner hade proviant, vapen och ammunition. Han fann i slutet av april en passande slutstation innerst i den ca 5 km långa fjorden Dynekilen, alldeles intill landsvägen Strömstad–Svinesund. Kanonerna förblev av någon anledning kvar ombord på skeppen. I början av juni kom ytterligare en underhållsflotta och samlade mängden fartyg var då 14 transportfartyg, 8 galärer, 6 dubbelslupar och en artilleripräm.

Den svenska totala eldstyrkan var 111 kanoner, varav 41 av 12-punds kaliber. På en holme innerst i fjorden sattes ett kanonbatteri med sex 12-punds kanoner upp, dessutom fanns artilleriprämen Stenbocken med tio 18-punds kanoner nära transportfartygen men i övrigt fanns inget artilleri utefter fjorden. Flera hundra man ur ett Sachsiskt yrkesregemente fanns också posterade runt det inre av fjorden.

På kvällen den 27 juni låg den norske kaptenen Peder Tordenskiold för ankar utanför Koster med en flottstyrka bestående av 2 fregatter, 3 galärer och 2 artilleriprämar vilka skulle transporteras från Köpenhamn till Norge och därefter vänta på order. Eldkraften på de 7 norsk-danska fartygen var sammanlagt 147 kanoner. Tordenskiold fick då information om den stora svenska underhållsflottan, samt att många svenska officerare var gäster på ett bröllop i trakten, eller på fest hos amiralen. Då vinden var västlig fanns här ett gyllene tillfälle för överraskningsanfall.

Norska segern vid Dynekilen innebar ny berömmelse för Tordenskjold, han blev snart befördrad till kommandör (motsv överste i armén). Året efter fick han kommandot över hela Nordsjöeskadern. För Karl XII innebar förlusten att han nödgades ge upp sitt försök att inta Fredrikstens fästning, och ge sig tillbaka till Sverige för att samla nya styrkor för sitt nästa fälttåg mot Norge.

Norska fälttåget 1718

Detta stort upplagda andra norska fälttåg inleddes på hösten 1718, men blev kortvarigt. För att kunna genomföra fälttåget i norsk glesbygd krävdes att armén tog med sig allt underhåll från Sverige. Det var gigantiska mängder livsmedel till soldaterna och foder till hästarna som skulle samlas ihop för att senare transporteras in i Norge. Allt underhåll och all utrustning skulle först skaffas fram i Sverige. Detta skedde bland annat genom att bönderna tvingades sälja livsmedel och foder mot betalning i nödmynt.

Därefter krävdes en jätteorganisation för att transportera allt till baserna vid norska gränsen och för att det inte skulle bli stockning på vägarna infördes högertrafik för första gången i hela Sverige. Från norska gränsen skulle underhållet föras vidare till armén inne i Norge.

Strömstad var högkvarter för denna del av fälttåget. Där samlades underhåll och utrustning för 30.000 man och 20.000 hästar, och dessutom den tunga utrustningen. I Jämtland fanns en depå i Duved som innehöll mat och utrustning för 10.000 man och 3.000 hästar. Underhållet som fanns i magasinerna var tänkt att räcka för ett sex månader långt fälttåg.

Nu hade kungen skrivit ut kring 40.000 man. Det var en stor styrka - men landets sista krafter hade uppjudits och många soldater var mycket unga och oövade. Planen var att general Armfelt skulle ta en styrka på 11.550 karoliner, varav ca 8.000 var stridande förband, och anfälla det nordliga Trondheim, för att kapa Norge på mitten. Dessutom så var Trondheim en viktig stad och dess erövrande skulle betyda mycket för fälttåget. Själva skulle Karl XII ta huvudstyrkan i söder gå genom Halden mot Kristiania.

I november så belägrades fästningen Fredrikssten nära Halden, och under kungens direkta order framåtskred belägringen mycket fort. Just Fredrikssten var av avgörande betydelse för fälttåget, den kallades för "Norges nyckel" eftersom den som behärskade den strategiskt viktiga fästningen också behärskade knutpunkten i det visserligen primitiva men viktiga norska vägnätet, utan det skulle de danska trupperna i Norge vara helt avskurna från övriga Danmark och därmed ge upp ganska snart, det var en realistisk plan men fästningen var svårtaglig och trupperna som försvarade den var väl förskansade inne i den med stora förråd av både mat och vapen. Men den svenska belägringen fortskred sakta och en svensk seger låg inte helt utom räckhåll.

Men då, den 30 november, så träffades kung Karl XII av en kula som genomborrade bägge tinningarna och direkt medförde döden. Vem som avlossade det dödande skottet är fortfarande omtvistat, men troligen kom det från fästningen.

Fälttåget avbröts; sydarmén marscherade tillbaka till Sverige och gårdarna medan nordarmén stod kvar utanför Trondheim längre norrut. Så snart Armfelt varskoddades om kungens död (och även avbrytandet av huvudanfallet), så beslöt även han att retirera. Det blev en hård återmarsch, genom kallt klimat och soldaterna led svårt av törst, kyla och överraskades även av en snöstorm. Hälften av dem, 3.000 man, kom aldrig tillbaka från vad som brukar kallas Karolinernas dödsmarsch.

Kungens död innebar dock inte att kriget var helt slut. På sommaren 1719 anföll och härjade ryska trupper den svenska östersjökusten från Norrköping i söder till Gävle i norr. Även följande år fortsatte härjningarna, men därefter var den långa krigsperiod som inletts år 1700 definitivt slut. 200 000 svenska soldater och officerare hade fått sätta livet till under de långa marscherne och de många drabbningarna.